

Regeringens proposition till Riksdagen om främjande av möjligheterna för handikappade att få arbete

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Syftet med denna proposition är att förbättra handikappades förutsättningar att få arbete och att öka deras deltagande i arbetslivet så att de kommer närmare förvärvsfrekvensen bland den övriga befolkningen.

De föråldrade bestämmelserna om socialvårdens sysselsättningsåtaganden föreslås bli ersatta med nya bestämmelser om verksamhet i sysselsättningssyfte och arbetsverksamhet, vilka fogas till socialvårdslagen. Dessa verksamheter skall fortfarande ingå i kommunernas uppgifter. I verksamheten i sysselsättningssyfte skall ingå att ordna särskilda stödåtgärder som främjar möjligheterna att komma ut i arbetslivet, om den handikappade har svårt, att få arbete enbart med hjälp av arbetskraftsservice eller arbetskraftspolitiska åtgärder. Skyddat arbete skall utgöra en del av kommunens verksamhet i sysselsättningssyfte. Med arbetsverksamhet avses åtgärder för att bevara och främja de handikappades funktionsförmåga.

Ändringarna i socialförsäkringslagstiftningen avser att främja handikappades möjligheter att få rehabilitering och komma ut i arbetslivet samt att undanröja bristerna i deras sociala trygghet. I folkpensionslagen fö-

reslås en ändring som avser att göra bestämmelserna om möjligheterna att lämna invaliditetspension vilande mer funktionella. I syfte att säkerställa yrkesinriktad rehabilitering för unga föreslås utbetalningsperioden enligt lagen om rehabiliteringspenning bli förlängd till dess personen fyller 20 år. Då består handikappade unga personers primära försörjning tillräckligt länge av rehabiliteringspenning och inte av pension för att de under tiden skall kunna tillförsäkras adekvat utbildning och rehabilitering. Unga under 20 år får enligt förslaget inte invaliditetspension innan deras rätt att få rehabiliteringspenning har upphört. Sjukförsäkringslagen föreslås bli ändrad så att en handikappad arbetstagare som får invaliditetspension enligt folkpensionslagen kan få sjukdagpenning när han eller hon blir sjuk. Det föreslås dessutom att 22 § 2 mom. lagen om service och stöd på grund av handikapp upphävs.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2002 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 april 2002.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläge	4
2.1. Lagstiftning och praxis	4
Syssetsättning genom stöd från arbetsförvaltningens sida	4
Skyddat arbete och arbetsverksamhet	6
Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte	8
Samordning av social trygghet och förvärvsarbete	8
2.2. Internationell utveckling och lagstiftningen i andra länder	9
2.3. Bedömning av nuläget	10
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	12
4. Propositionens verkningar	14
4.1. Ekonomiska konsekvenser	14
4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	15
4.3. Effekter på villkoren för olika befolkningsgrupper	15
5. Ärendets beredning	16
5.1. Beredningsfaser och förarbeten	16
6. Övriga omständigheter som inverkat på propositionen	16
6.1. Samband med andra propositioner	16
6.2. Samband med internationella avtal och förpliktelser	16
DETALJMOTIVERING	17
1. Motivering till lagförslagen	17
1.1. Socialvårdslagen	17
1.2. Lagen om service och stöd på grund av handikapp	19
1.3. Folkpensionslagen	19
1.4. Lagen om handikappbidrag	19
1.5. Lagen om rehabiliteringspenning	20
1.6. Sjukförsäkringslagen	20
2. Ikraftträdande	20
3. Lagstiftningsordning	20
LAGFÖRSLAGEN	21
om ändring av socialvårdslagen	21
om upphävande av 22 § 2 mom. lagen om service och stöd på grund av handi-	
kapp	22
om ändring av folkpensionslagen	23

om ändring av 2 § lagen om handikappbidrag	24
om ändring av 5 a § lagen om rehabiliteringspenning	25
om ändring av 15 och 19 § sjukförsäkringslagen	26
BILAGA.....	27
PARALLELLTEXTER.....	27
om ändring av socialvårdslagen	27
om ändring av folkpensionslagen	30
om ändring av 2 § lagen om handikappbidrag	32
om ändring av 5 a § lagen om rehabiliteringspenning	33
om ändring av 15 och 19 § sjukförsäkringslagen	34

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Det allmänna tillhandahåller stöd i olika former för att främja möjligheterna till sysselsättning för handikappade personer. Skyddat arbete hör till de traditionella metoderna för att sysselsätta handikappade personer. Ett typiskt drag för skyddat arbete är att det utförs vid särskilda verkstäder för skyddat arbete. Bestämmelser om skyddat arbete finns i lagen om invalidvård som hör till social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde. I socialvårdens åtaganden ingår också arbetsverksamhet. De som deltar i arbetsverksamhet omfattas inte av något anställningsförhållande utan de får sin huvudsakliga försörjning från pensioner och andra sociala förmåner. I flera sammanhang har det konstaterats att lagstiftningen om skyddat arbete och verkstäder för skyddat arbete är föråldrad. Dessutom är bestämmelserna om arbetsverksamhet bristfälliga.

Handikappade människors möjligheter att komma ut i arbetslivet är i hög grad beroende av vilka kopplingar det finns mellan den sociala tryggheten och förvärsarbete. De sociala trygghetsförmånerna behöver förbättras för att de bättre skall främja handikappades möjligheter att förvärsarbete.

Sysselsättningsnivån för handikappade är betydligt lägre än för den övriga befolkningen. En betydande del av handikappade i arbetsför ålder står helt och hållet utanför arbetsmarknaden. Trots att sysselsättningsläget generellt utvecklats i positiv riktning de senaste åren är det fortfarande svårt för handikappade att få arbete.

Av skälen ovan är det nödvändigt att vidta åtgärder som kan undanröja och underlätta hindren och problemen när det gäller sysselsättning för handikappade och för att öka deras deltagande i arbetslivet så att de kommer närmare förvärvsfrekvensen för den övriga befolkningen. Den översyn av lagstiftningen som ingår i denna proposition är en nödvändig plattform för åtgärder i syfte att främja

handikappades möjligheter till sysselsättning.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Sysselsättning genom stöd från arbetsförvaltningens sida

Arbetslösa handikappade omfattas av den allmänna arbetskraftsservicen och av aktiva sysselsättningsåtgärder. Dessutom omfattas handikappade särskilt av yrkesinriktad rehabilitering och förmåner i syfte att främja deras möjligheter till sysselsättning. Till dessa förmåner hör bland annat ersättning av kostnaderna för prövning av arbetsförmågan, arbets- och utbildningsprövning, arbetsträning och arbetsprövning på arbetsplatsen samt ett bidrag till arbetsgivaren för arrangemangen kring arbetsförhållandena.

Bestämmelser om arbetskraftsservice och anknytande förmåner finns i lagen om arbetskraftsservice (1005/1993) och förordningar som utfärdats med stöd av den. En viktig bestämmelse om handikapp ingår i 10 § 2 mom. förordningen om arbetskraftsservice (1251/1993). I momentet avses med en handikappad enskild kund en person vars möjligheter att få ett lämpligt arbete, behålla ett arbete eller avancera i ett arbete har minskat betydligt på grund av en på behörigt sätt konstaterad skada, sjukdom eller funktionsnedsättning. I bestämmelserna inskränks inte arbetskraftsservice bara till arbetslösa eller personer som hotas av arbetslöshet.

Arbetskraftsservicen går före sysselsättning finansierad med sysselsättningsmedel, som kommer i fråga när en arbetssökande inte har kunnat få arbete med hjälp av arbetskraftsservice, sysselsättningsfrämjande utbildning eller effektivare åtgärder. Sysselsättningslagen och sysselsättningsförordningen anger en prioriteringsordning för användningen av sysselsättningsmedel. Huvudregeln i 16 § 2 mom. sysselsättningslagen (275/1987) är att arbets-

sökande med det största behovet av arbete har företräde.

Enligt samma lagrum skall sysselsättningsanslagen särskilt användas till sysselsättning för unga och långtidsarbetslösa, förebyggande av långtidsarbetslöshet och främjande av en regionalt balanserad sysselsättning. Dessutom tillåter bestämmelsen att sysselsättningsanslag också används till stöd för sysselsättning av handikappade och andra arbetslösa samt för annat främjande av sysselsättningen inom ramen för anslagen i statsbudgeten.

En arbetsgivare kan beviljas normalt eller förhöjt sysselsättningsstöd för att sysselsätta en arbetslös arbetssökande. Alternativt kan arbetsgivaren få bara arbetsmarknadsstöd eller sammansatt stöd som är en kombination av sysselsättningsstöd och arbetsmarknadsstöd. Arbetsministeriet fastställer årligen de arbetskraftspolitiska målen för sysselsättningsstödet. Enligt 29 § 2 mom. sysselsättningsförordningen (1363/1997) är syftet med arbete som ordnas med hjälp av sysselsättningsstöd i synnerhet bland annat att främja möjligheterna för arbetslösa som för första gången kommer ut på arbetsmarknaden att få arbete, att främja möjligheterna för arbetssökande som länge varit arbetslösa att på nytt

komma ut på arbetsmarknaden och att förhindra att arbetslösa slås ut från arbetsmarknaden. I 3 mom. i samma paragraf sägs att det sammansatta stödet i första hand är avsett för sysselsättning av arbetssökande som varit arbetslösa under en lång tid.

Enligt 35 § sysselsättningsförordningen beviljas sysselsättningsstöd för högst tio månader i sänder och sammansatt stöd för högst 12 månader i sänder. När den högsta tillåtna tiden går ut får sysselsättningsstöd beviljas på nytt för sysselsättning för samma person först när han eller hon har varit arbetslös arbetssökande i minst fem månader de senaste sex månaderna.

Arbetslösa handikappade arbetssökande in- tar ingen särställning när det gäller beviljande och användning av sysselsättningsstöd annat än i det hänseendet att stödet kan beviljas för 24 månader i sänder för sysselsättning av dem.

Nedan följer en sammanställning av antalet handikappade arbetssökande och andelen arbetslösa bland dem 1995—1999 och avslutade arbetslöshetsperioder 1995—1999. Uppgifterna baserar sig på statistik från arbetsförvaltningen.

År	1995	1996	1997	1998	1999
Handikappade arbetssökande	60 733	65 172	70 753	74 730	80 071
Av dem arbetslösa	50 898	54 808	59 571	62 503	66 575
Avslutade arbetslöshetsperioder	41 063	47 352	60 395	66 065	73 194
- av dem på grund av arbete eller studier	29 149	34 196	43 384	45 995	49 681

Uppgifterna visar att handikappade arbetssökande vid arbetskraftsbyråerna ökade stadigt under femårsperioden 1995—1999. År 1995 var de ungefär 61 000 och 1999 var siffran uppe i cirka 80 000, varav 40 % var arbetssökande över 50 år. Samtidigt har andelen arbetslösa i denna grupp ökat. År 1995 var ungefär 51 000 arbetslösa och 1999 var

siffran cirka 67 000. Andelen arbetslösa som fått arbete eller börjat studera har ökat i ungefär samma takt.

Nedan följer en översikt över hur handikappade personer fått sysselsättning med hjälp av sysselsättningsanslag och olika typer av åtgärder de två senaste åren.

Stödåtgärder	Sysselsatta		Kostnader milj. mk 1998	milj. euro
	1998	1999		
Statligt beredskapsarbete	2 319	1 735	115	19,3
Kommunalt beredskapsarbete	5 455	4 560	125	21
Sammansatt stöd, kommuner	390	726	11	1,9
Sammansatt stöd, privata	1 061	2 298	30	5
Sysselsättningsstöd, privata	1 736	1 281	30	5
Skyddat arbete	28	61	-	-
Övrigt	1 889	1 442	31	5,2
Totalt	14 272	13 618	362	60,9

Antalet handikappade som fått lönebaserat beredskapsarbete har varit i det närmaste oförändrat: 1995 var de cirka 11 600 och 1999 cirka 10 700. År 1999 fick sammanlagt cirka 13 600 handikappade arbetssökande arbete med hjälp av stödåtgärder från arbetsförvaltningens sida. Kostnaderna uppgick till drygt 360 miljoner mark (61 miljoner euro).

Men möjligheterna för handikappade att få arbete har ständigt försämrats. År 1995 fanns det i medeltal cirka 32 700 handikappade arbetslösa och 1999 var siffran uppe i cirka 38 800.

Skyddat arbete och arbetsverksamhet

Skyddat arbete bygger på bestämmelser från 1978 i lagen om invalidvård (907/1946). I övrigt upphävdes lagen när lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) trädde i kraft den 1 januari 1988.

Enligt lagen kan skyddat arbete ordnas i verkstäder för skyddat arbete, hemma hos arbetstagaren eller på något annat lämpligt ställe för invalider och vid behov för andra personer som på grund av nedsatt arbetsförmåga inte har kunnat få förvärvsarbete som motsvarar deras krafter och förmåga någon annanstans (22 §). Med invalid avses en person vars arbets- och verksamhetsförmåga genom att något organ saknas eller fungerar bristfälligt, varaktigt är i så hög grad nedsatt att han har väsentligt men av det i sitt dagliga liv och

i arbetet för sin utkomst (2 §).

Kommunen ansvarar för skyddat arbete liksom för annan socialvård (1 § 2 mom.). Skyddat arbete kan ordnas dels av kommunen, dels av en samkommun eller någon annan för ändamålet lämplig sammanslutning eller stiftelse (22 §). Lagen om invalidvård har dessutom särskilda bestämmelser om val av arbetstagare, avlöning och uppsägningskydd samt om avgifter för matservering och transporter (22 a, 22 c och 22 d §).

Bestämmelserna om arbetsterapi/arbetsverksamhet inom social- och hälsovården är knapphändiga. Bara lagen om specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) har särskilda bestämmelser om arbetsterapi. Enligt 2 § 4 punkten ingår bland annat ordnande av arbetsterapi i specialomsorgerna. I 35 § 2 mom. föreskrivs att det i mån av möjlighet för den som är i behov av specialomsorger skall ordnas arbetsträning och arbetsterapi samt annan stimulerande verksamhet. Vidare föreskriver 24 § förordningen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (988/1977) att den som deltar i arbetsverksamhet kan få en flitpenning i enlighet med grunder som fastställs av social- och hälsovårdsministeriet.

Arbetsverksamhet för rehabiliteringsklienter inom mentalvården och för personer med missbruksproblem bygger på generella bestämmelser inom social- och hälsovården.

På skyddat arbete och arbetsverksamhet som ordnas av kommunen tillämpas lagen

om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/1992). Lagen föreskriver att en kommun kan ordna uppgifterna genom att sköta verksamheten själv eller tillsammans med andra kommuner alternativt genom att köpa tjänsterna av någon offentlig eller privat serviceproducent.

Sedan 1993 betalas statsandelen till kommunerna för social- och hälsovård enligt kalkylerade grunder. Användningen av statsandelarna är inte bunden till särskilda åtaganden. Statsandelens belopp påverkas således inte av till exempel kommunens faktiska kostnader för skyddat arbete och arbetsverksamhet.

Innehållet i skyddat arbete och arbetsverksamhet definieras inte närmare i lagstiftningen. Att döma av utvecklingen inom dessa verksamhetsformer och förarbetena till lagstiftningen har skyddat arbete och arbetsverksamhet två uppgifter. Dels skall de vara en inkomsttrygghet för handikappade arbetsökande och trygga sysselsättningen för dem, dels ordnas i synnerhet arbetsverksamhet för själva arbetsinnehållets skull för att främja målen inom social- och hälsovården. Funktionerna anses förebygga att handikappade slås ut på arbetsmarknaden och minska deras behov av service inom social- och hälsovården.

För skyddat arbete gäller de allmänna bestämmelserna om anställningsvillkor och arbetsförhållanden. Enligt 22 c § 2 mom. lagen om invalidvård tillämpas emellertid inte bestämmelserna om minimilön i 17 § 1 mom. lagen om arbetsavtal (320/1970) på lön för skyddat arbete. Bestämmelserna upphävdes när den nya lagen om arbetsavtal (55/2001) trädde i kraft den 1 januari 2001. Bestämmelser om lönen för skyddat arbete ingår i kollektivavtalet för verkstäder för skyddat arbete.

Personer som utför arbetsverksamhet omfattas inte av ett anställningsförhållande utan de får sin försörjning från pensioner och annan social trygghet. Lagstiftningen innehåller inga bestämmelser om anställningsvillkoren eller arbetsförhållandena vid arbetsverksamhet.

Vid utgången av 1986 fanns det drygt 3 000 arbetstillfällen för skyddat arbete. Sedan dess har arbetstillfällena årligen varierat

mellan 2 800 och 3 500. I slutet av 1998 fanns det 3 072 arbetstillfällen.

Antalet deltagare i arbetsterapi för utvecklingsstörda har av allt att döma ständigt ökat. År 1986 deltog cirka 5 000 personer i arbetsterapi och vid utgången av 1994 var de ungefär 9 200. Vid utgången av 1998 var siffran uppe i 10 300 personer. Dessutom ordnas det i någon mån arbetsverksamhet för rehabiliteringsklienter inom mentalvården och personer med missbruksproblem.

År 1998 uppgick nettoutgifterna för skyddat arbete och arbetsterapi för utvecklingsstörda till sammanlagt cirka 575 miljoner mark (96,7 miljoner euro).

En stickprovsundersökning av verkstäderna för skyddat arbete visar att ungefär 75 procent av handikappade personer som deltog i verksamheten 1999 hade arbete i arbetsförhållande. Av dem hade ungefär 11 procentenheter fått sysselsättning med hjälp av sysselsättningsstöd. Den resterande andelen på 25 procent fördelades så att ena hälften hade deltagit i arbetsverksamhet utan anställningsförhållande och den andra hälften i till exempel arbetspraktik finansierad av arbetsförvaltningen eller Folkpensionsanstalten eller i arbetsträning.

Arbets- och verksamhetsdagar utanför de skyddade verkstäderna i öppet skyddat arbete, arbetsverksamhet, arbetsprövning o.dyl. utgjorde bara 2—3 procent av alla arbets- och verksamhetsdagar för handikappade arbetstagare vid de skyddade verkstäderna 1999. Beredskapsarbete ingick i verksamheten vid bara två skyddade verkstäder. Av de handikappade arbetstagarna arbetade 72 procent heltid och 28 procent deltid. Av arbetstagarna var 39 procent kvinnor och 61 procent män.

Åldersfördelningen bland de handikappade arbetstagarna såg ut som följer: cirka 5 procent var under 25 år, 53 procent 25—45 år och 42 procent över 45 år. Funktionsnedsättningen berodde hos 24 procent på psykiska problem, hos 20 procent på utvecklingsstörning, hos sju procent på skada i rörelseorganen, hos sex procent på syn- eller hörselskada, hos nio procent på annan sjukdom till exempel epilepsi, hos 34 procent på missbruksproblem eller någon annan orsak (långtidsarbetslöshet och sociala omständigheter).

Av dem som hade arbete vid utgången av 1999 fick 50 procent full lön, 20 procent partiell lön, 16 procent flitpenning och 14 procent arbetade utan ersättning.

Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

Den 1 september 2001 trädde en lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) i kraft. Lagen föreskriver om åtgärder med vilka förutsättningarna att få arbete på den öppna arbetsmarknaden förbättras för den som får arbetsmarknadsstöd eller utkomststöd på grund av långvarig arbetslöshet. De lagfästa åtgärderna skall också förbättra livskompetensen för de som berörs av lagen.

Lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte innehåller bestämmelser om en aktiveringsplan och om hur arbetsverksamheten anordnas. Samarbetet mellan kommunerna och Arbetskraftsmyndigheterna intensifieras genom att myndigheterna åläggs en skyldighet att utarbeta en aktiveringsplan tillsammans med personer som varit arbetslösa länge och som får arbetsmarknadsstöd eller utkomststöd. I aktiveringsplanen kan ingå sysselsättningsfrämjande åtgärder enligt sysselsättningslagen och i förekommande fall socialservice samt hälsovårds-, utbildnings- och rehabiliteringstjänster av olika slag. Som en ny form av socialservice kan planen också innehålla arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

När aktiveringsplanen utarbetas skall det först utredas vilka möjligheter det finns att erbjuda personen sysselsättningsfrämjande åtgärder. Om Arbetskraftsbyrån bedömer att åtgärder inte kan tillhandahållas inom de närmaste tre månaderna skall kommunen tillhandahålla arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte för personen.

Arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte är främst avsedd för långtidsarbetslösa som länge fått sin huvudsakliga utkomst från arbetsmarknadsstöd eller utkomststöd och som sannolikt har små möjligheter att få arbete med hjälp av de tillgängliga åtgärderna. Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte är alltid subsidiär i förhållande till ett riktigt anställningsförhållande, utbildning eller andra åtgärder som tillhandahålls av Arbetskrafts-

myndigheten. Dessutom får arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte inte ersätta arbete som normalt utförs genom ett tjänste- eller arbetsförhållande. Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte utförs inte inom ramen för ett arbets- eller tjänsteförhållande. Därför räknas deltagande i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte inte in i tiden i arbete för utkomststöd vid arbetslöshet. Vid arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte tjänar deltagaren inte heller in pensionsskydd.

Det är kommunerna som bestämmer hur arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ordnas i praktiken. Staten ersätter kommunerna för kostnaderna för arbetsverksamheten. Kommunerna får en prestationsbaserad ersättning på 10,1 euro (60 mark) per dag och deltagare ur Arbetsministeriets budget. Den återstående kostnaden är en utgift som omfattas av statsandelen och som kommunen får ersättning för som statsandel för social- och hälsovården.

Den som deltar i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte får de normala förmåner som han eller hon har rätt till: arbetsmarknadsstöd (som inte behövsprövas) eller utkomststöd. Dessutom får deltagarna en ersättning för uppehälle på 5 euro (30 mark) per dag eller den som har utkomststöd som sin huvudsakliga inkomst en sysselsättningspenning på 5 euro (30 mark) per dag samt reseersättning. Reseersättningen betalas ut som utkomststöd.

När perioden av arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte går ut utvärderar socialväsendet, Arbetskraftsmyndigheterna och den som deltagit i arbetsverksamheten vilka effekter arbetsverksamheten har haft på personens förutsättningar att få arbete.

I och med att arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte huvudsakligen är avsedd för personer som är långvarigt arbetslösa och som länge huvudsakligen levtt på arbetsmarknadsstöd eller utkomststöd är målgruppen en annan än för den traditionella arbetsverksamheten för handikappade som avses i denna proposition.

Samordning av social trygghet och förvärvsarbete

Den lag om ändring av folkpensionslagen som trädde i kraft den 1 augusti 1999

(837/1998) tillåter att invaliditetspension lämnas vilande. I 22 § 4 mom., som genom nämnda lag fogades till folkpensionslagen (347/1956), föreskrivs att en pensionstagare som börjar förvärvsarbete och som anses få en skälig utkomst av detta arbete inte får pension för tiden i arbete, utan pensionen lämnas vilande. En annan förutsättning för att pensionen skall få lämnas vilande är att det inte har inträffat några sådana väsentliga förändringar i pensionstagarens hälsotillstånd som kan motivera att pensionen upphör.

Skälet till reformen har varit att förvärvsarbete skall vara den primära källan till utkomst med avseende på den sociala tryggheten också när det gäller handikappade. Syftet var att öka flexibiliteten i pensionsystemet genom att ge handikappade ett tydligare stöd och uppmuntra dem att gå ut i arbetslivet.

Möjligheten att lämna en pension vilande gäller de handikappade som får folkpension till fullt belopp. Invaliditetspension kan lämnas vilande i minst sex och i högst 24 månader. Under den tid som pensionen är vilande betraktas personen inte som pensionstagare. Under tiden i arbete tjänar han eller hon in pensionsskydd på normalt sätt. Att pensionen är vilande påverkar inte rätten till rehabilitering i enlighet med lagen om rehabilitering som ordnas av folkpensionsanstalten.

Möjligheten att lämna pensionen vilande har samband med en ändring av lagen om handikappbidrag (124/1988) som trädde i kraft samtidigt med ändringen av folkpensionslagen. En handikappad arbetstagare som börjar förvärvsarbete får ett handikappbidrag som är lika stort som specialhandikappbidraget i stället för pension under den tid som pensionen är vilande. Bestämmelser om detta finns i 22 § 4 och 5 mom. folkpensionslagen och 2 § 3 mom. lagen om handikappbidrag. Det har ansetts motiverat att handikappbidrag ges ut under den tid som pensionen är vilande för att det skall vara mer lönande för personen att arbeta än att vara pensionerad och eftersom han eller hon har större utgifter som förvärvsarbetande än som pensionär.

Från och med den 1 januari 2001 uppgår specialhandikappbidraget till 321,6 euro (1 912 mark). Folkpension till fullt belopp uppgår till 476,3 euro (2 832 mark) i månaden. Handikappbidraget är skattefritt inkomst.

År 1999 lämnade ett tiotal personer sin pension vilande och i slutet av februari 2001 var 21 pensioner vilande. I motiveringen till propositionen anfördes inga exakta bedömningar av hur många personer som kommer att lämna sina pensioner vilande. Men i bedömningen av kostnadseffekterna utgick regeringen från att betydligt fler skulle göra det än vad som i verkligheten har varit fallet.

Personer i arbetsför ålder får rehabiliteringspenning för den tid de går på rehabilitering om rehabiliteringen hindrar dem från att arbeta. Syftet med rehabiliteringen skall vara att klienterna skall stanna kvar, återinträda eller komma ut i arbetslivet. Om arbetsgivaren betalar ut lön för rehabiliteringstiden betalas rehabiliteringspenning ut till arbetsgivaren för samma tid.

En ändring av lagen om rehabiliteringspenning (611/1991) som trädde i kraft den 1 augusti 1999 medger att rehabiliteringspenning ges ut till unga handikappade som fyllt 16 år för att säkerställa att de får yrkesinriktad rehabilitering. Syftet var att säkerställa att gravt handikappade i åldrarna 16—18 år får yrkesinriktad rehabilitering. En förutsättning för att bidraget skall ges ut är att det har upprättats en personlig studie- och rehabiliteringsplan för den gravt handikappade unga personen. Sedan den 1 januari 2001 har rehabiliteringspenningen för unga varit 374,6 euro (2 227 mark) i månaden. I fjol fick 746 unga rehabiliteringspenning.

2.2. Internationell utveckling och lagstiftningen i andra länder

Förenta nationernas generalförsamling har liksom Europeiska unionens råd i sina resolutioner erkänt funktionshinderades rätt till lika möjligheter att få arbete och har uppställt som mål att personer med funktionshinder skall integreras på den öppna arbetsmarknaden. Detta sägs också klart ut i många länders nationella handikappprogram. Lika möjligheter för funktionshindrade och gravt handikappade att få arbete är nu ett mycket mer klart uttalat mål än tidigare i dessa program.

Den 17 juni 1999 antog Europeiska unionens råd en resolution om lika möjligheter till sysselsättning för personer med funk-

tionshinder (EGT nr 186, 2.7.1999, s. 3). I resolutionen uppmanas medlemsstaterna att lägga särskilt stor vikt vid att främja sysselsättningsmöjligheterna för personer med funktionshinder samt att ta lämpliga förebyggande och aktiva politiska initiativ för att särskilt främja deras integrering på arbetsmarknaden inom såväl den privata sektorn, inklusive egetföretagande, som den offentliga sektorn.

Sommaren 2000 offentliggjorde Europeiska kommissionen resultaten av en brett upplagd studie om policyn för sysselsättning för personer med funktionshinder. I studien deltog alla EU-länder plus Förenta Staterna och Australien. Undersökningen visar bland annat att skyddat arbete i vissa länder fortfarande står för merparten av den aktiva sysselsättningspolitiken för personer med funktionshinder både när det gäller ekonomiska resurser och när det gäller antalet personer som fått arbete. Det förefaller uppenbart att skyddat arbete i detta fall också inbegriper verksamhet som i Finland genomförs under beteckningen arbetsverksamhet. På senare år har vikten av att handikappade kommer ut på den öppna arbetsmarknaden i allt större utsträckning understrukits. I en del länder hänger detta samman med att skyddat arbete i lagstiftningen begränsas till att gälla personer med de största funktionshindren.

Denna utveckling har också ansetts medverka till att det ursprungligen dubbla målet med skyddat arbete håller på att urholkas. I de flesta länder har syftet med skyddat arbete varit dels att tillhandahålla arbete för personer med funktionshinder under sådana omständigheter att de kan förbättra sin allmänna prestationsförmåga, dels att de skall få främja sin arbetsförmåga i syfte att komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Undersökningsresultaten ger dock vid handen att läget är detsamma i alla länder vad gäller möjligheterna att komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Antingen finns det ingen information att tillgå om situationen eller så är det mycket få funktionshindrade som har fått arbete på den öppna arbetsmarknaden. Detta har lett till att skyddat arbete i allt högre grad snarare uppfattas som verksamhet inom socialtjänsten än åtgärder med siktet inställt på den öppna arbetsmarknaden. Men samtidigt finns det

tecken som tyder på ökande ambitioner att göra de skyddade verkstäderna ekonomiskt lönsamma.

Inte minst tack vare Europeiska unionens sysselsättningsprogram har utvecklingen allt mer gått mot stödinsatser som tar sikte på att funktionshindrade skall komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Den allmänna trenden är att funktionshindrade får arbete på den öppna arbetsmarknaden genom att ekonomiskt stöd ges ut till arbetsgivaren eller sociala trygghetsförmåner som kompletterar löneinkomsterna betalas till arbetstagaren. Synen på förhållandet mellan social trygghet och deltagande i arbete har överlag förändrats och har blivit mer tillåtande när det gäller sysselsättningsfrämjande stödinsatser.

Till exempel Sverige och Storbritannien som båda har haft relativt många skyddade arbetsplatser eftersträvar nu en minskning av de skyddade arbetsplatserna och försöker nu med hjälp av särskilda åtgärder främja möjligheterna för personer med funktionshinder att komma ut på den öppna arbetsmarknaden. På så sätt har de på senare år gradvis lyckats minska antalet personer med skyddat arbete.

Den generella linjen i ländernas handlingsprogram för en handikappstrategi är att varje förvaltning svarar för uppgifterna inom sitt eget ansvarsområde i fråga om hela befolkningen. Följaktligen är det mestadels det förvaltningsområde och det ministerium som ansvarar för sysselsättningen som har huvudansvaret men också det finansiella ansvaret från statens sida för åtgärderna i syfte att sysselsätta handikappade.

2.3. Bedömning av nuläget

Undersökningar visar att sysselsättningen bland handikappade är betydligt lägre än bland befolkningen i stort. Följaktligen är arbetslösheten mycket större bland handikappade. Handikappade arbetslösa har vanligen klart längre arbetslöshetsperioder än andra arbetslösa. En betydande del av handikappade i arbetsför ålder står helt utanför arbetsmarknaden och de är hänvisade till att leva på den sociala trygghet de får på grund av sitt handikapp. Förmånerna inom den sociala tryggheten har ofta den konsekvensen att bidragstagaren utesluts från arbetsmarkna-

den. Dessutom har många handikappade ett sämre utgångsläge på grund av låg grundutbildning, dålig yrkeskompetens och låg lön. Trots att sysselsättningsläget allmänt taget har utvecklats i positiv riktning på senare år har handikappade arbetssökande fortfarande stora svårigheter att få arbete.

Det har redan länge ansetts att både uppgifterna för och betydelsen av skyddat arbete och skyddade verkstäder är diffusa. Frågor som har ställts är om de skyddade verkstäderna skall sysselsätta eller rehabilitera, om sysselsättningen är tänkt att vara fortlöpande eller temporär och hur verksamheten vid de skyddade verkstäderna skall finansieras.

Det har ställts olika förväntningar på de skyddade verkstäderna, dels har de förväntats tillhandahålla mer verksamhet i rehabiliteringssyfte och ge fler människor arbete, dels har de förväntats hjälpa sina arbetstagare att få arbete på den öppna arbetsmarknaden. Men många skyddade verkstäder har obetydliga resurser och bristfälliga kontakter med rehabilitering. Dessutom har de för det mesta mycket små möjligheter att få ut sina arbetstagare på den öppna arbetsmarknaden. Antalet skyddade verkstäder och skyddade arbetsplatser tenderar att minska något.

Sedan statsandelarna för social- och hälsovården reviderades har de arbetsmöjligheter som arbetsförvaltningen tillhandahållit med hjälp av finansiering av beredskapsarbete varit ett ekonomiskt mer fördelaktigt sätt att ge handikappade arbete. Arbete med sysselsättningsanslag har kvantitativt sett blivit den överlägset mest betydande specialåtgärden för att sysselsätta handikappade, särskilt när det gäller kommunala arbetstillfällen. Detta har i och för sig varit en positiv sak och personer med beredskapsarbete har kunnat placeras på skyddade verkstäder, vilket underlättat finansieringen av verkstäderna. Uppgifterna om personer som fått arbete med hjälp av stödåtgärder under femårsperioden 1995 - 1999 visar hur stor roll skyddat arbete spelar kvantitativt sett i specialåtgärdena för att sysselsätta handikappade. Under denna period fick 10 000—11 000 handikappade arbetssökande arbete i kommunerna, hos staten och på privata företag samt 28—62 arbetssökande skyddat arbete. Finansieringen är en viktig fråga också i sysselsättningen för

handikappade.

Strategierna för att sysselsätta handikappade har diversifierats både hos oss och i andra länder, och nya metoder införs. Framför allt tack vare stödet från Europeiska socialfonden har ett försök med nya former för sysselsättning kunnat starta och delvis införlivas i sysselsättningsverksamheten i flera länder. Kunskaperna om många sysselsättningsmetoder har förbättrats och utbytet av information har blivit livligare på det internationella planet. Det betyder samtidigt att besluten om sysselsättningspolitiken kan basera sig på betydligt större erfarenheter och kunskaper.

Det har i många sammanhang påpekats att lagstiftningen om skyddat arbete och skyddade verkstäder är föråldrad. Den är inte längre någon adekvat grund att bygga utvecklingen av social- och hälsovårdsinsatser på, inte heller någon plattform som kan utnyttjas när dessa insatser skall främja sysselsättningen för handikappade.

I 22 § 4 mom. folkpensionslagen föreskrivs att en pensionstagare som börjar förvärsarbete och som anses få en skälig utkomst av detta arbete inte får pension för tiden i arbete, utan pensionen lämnas vilande. I bedömningen av kostnadseffekterna utgick regeringen från att betydligt fler skulle lämna sin pension vilande än vad som i verkligheten har varit fallet. Målet med reformen, att förbättra sysselsättningsläget för handikappade som får invaliditetspension, är därför i det närmaste ouppfyllt.

Möjligheten att lämna pensionen vilande och den anknytande rätten till handikappbidrag är fortfarande ett användbart medel för att förbättra handikappades förutsättningar att komma ut i arbetslivet. Om reformen fungerar som förväntat eller inte kan än så länge inte utvärderas grundligt. Men redan nu finns det tecken som tyder på att dess funktion bör förbättras. Ett viktigt problem är sannolikt att en vilande pension i sig inte hjälper en handikappad att få arbete.

Lagstiftningen har ingen inkomstgräns för när en pension får lämnas vilande utan Folkpensionsanstalten beslutar från fall till fall. Att Folkpensionsanstalten väger in arbetsinkomster har delvis ansetts vara bra men det har uppfattats som ett missförhållande att det

inte existerar några tydliga gränser. Det är en tungrodd apparat att tillämpa det nuvarande regelverket och den ställer till med en hel del problem för förvärvsarbetande pensionärer.

Besluten om en pension får lämnas vilande eller inte måste mer eller mindre uteslutande bygga på pensionstagarens förvärvsinkomster. Pensionstagarna anser det rådande läget vara otillfredsställande.

Med stöd av 5 a § lagen om rehabiliteringspenning får rehabiliteringspenning till handikappade unga för säkerställande av yrkesinriktad rehabilitering betalas ut i två år tills personen har fyllt 18 år. Trots att utarbetandet och genomförandet av de anknytande studie- och rehabiliteringsplanerna varit bristfälliga är det sannolikt att handikappade ungas möjligheter att få rehabilitering och komma i arbete kan främjas bättre och pensionering med invaliditetspension förebyggs när procedurerna utvecklas i takt med att rehabiliteringspenning kan ges ut. Som läget ser ut nu betalas rehabiliteringspenning ut under en alltför kort tid för att adekvat utbildning och rehabilitering skall kunna säkerställas. Enligt de gällande reglerna kan rehabiliteringspenning för unga handikappade bara ges ut till gravt handikappade som praktiskt taget är arbetsoförmögna redan när de fyller 16 år. Uppskattningsvis knappa hälften av de unga som får rehabiliteringspenning övergår till att få invaliditetspension så snart de fyller 18 år. För att det ursprungliga målet med lagen skall uppfyllas bättre vore det lämpligt att förtydliga och i någon mån göra villkoren för rehabiliteringspenning för unga generösare samtidigt som utbetalningsperioden förlängs. På så sätt kan åldersgränsen för invaliditetspension senareläggas. I nuläget är rehabiliteringspenningen ingen garanti för att handikappade unga kommer ut på arbetsmarknaden. Undersökningar visar att detta är svårt i synnerhet för dem som utexamineras vid specialyrkesläroanstalter.

I 19 § 6 mom. sjukförsäkringslagen (364/1963) föreskrivs att en person som har rätt till invaliditetspension med stöd av 22 § 1 mom. folkpensionslagen inte har rätt att få dagpenning för den tid som han har rätt att få pension. På grund av denna bestämmelse i sjukförsäkringslagen kan handikappad arbetstagare som får invaliditetspension inte få

dagpenning som normalt räknas ut enligt arbetsinkomsterna. Det gör att de har sämre villkor än andra arbetstagare. En annan konsekvens av detta är att en arbetsgivare som är skyldig att betala ut lön för sjukdomstiden eller för någon annan lagstadgad ledighet eller liknande ersättningar till arbetstagaren inte själv kan få dagpenning för den utbetalda lönen.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

I bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna i grundlagen sägs att det allmänna skall främja sysselsättningen och verka för att alla tillförsäkras rätt till arbete. Ingen får enligt grundlagen särbehandlas på grund av till exempel hälsotillstånd eller handikapp. Dessutom kräver grundlagen att det allmänna skall se till att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses.

De föreslagna ändringarna syftar till att förbättra förutsättningarna för handikappade att få arbete. Målet är att främja möjligheterna för de handikappade arbetssökande som trots ansträngningar inte får arbete på den öppna arbetsmarknaden att få arbete på något annat sätt. I propositionen definieras målgruppen som personer som på grund av handikapp, sjukdom eller någon annan motsvarande orsak under långa tider har särskilda svårigheter att klara de funktioner som hör till normal livsföring. Målet eftersträvas med hjälp av följande ambitioner och medel:

- socialväsandets möjligheter att sköta sysselsättningsuppgiften förbättras genom att bestämmelser om arbetsverksamhet och annan verksamhet i sysselsättningsyfte fogas till socialvårdslagen,
- socialförsäkringsförmånerna förbättras för att de skall främja möjligheterna för handikappade att få och stanna kvar i arbete,
- åtgärderna inriktas särskilt på handikappade unga.

Även om det är ett allmänt mål för arbetskraftspolitiken att handikappade skall få arbete på den öppna arbetsmarknaden är det motiverat att det fortfarande ingår i det kommunala socialväsandets uppgifter att hjälpa handikappade att få arbete.

Enligt Finlands grundlag skall det allmänna

främja sysselsättningen. Med det allmänna avses inte bara staten utan också kommunerna. I ett flertal utredningar har det föreslagits att kommunerna skall få en starkare roll när det gäller sysselsättningen. Det är viktigt att kommunernas resurser för att främja en aktiv sysselsättningspolitik utnyttjas så väl som möjligt.

Kommunerna intar en framträdande roll i sysselsättningssammanhang och deras organisation sitter inne med stor kunskap och kompetens när det gäller att skaffa arbete, personaladministration, rehabilitering och utbildning. De kommunala verksamhetsområdena har dessutom en bred kontaktyta med företag och organisationer inom sitt ansvarsområde. Kontakterna är en naturlig plattform att tillgå när handikappade skall sättas i arbete. Därför föreslås socialvårdslagen (710/1982) få nya bestämmelser om uppgifterna att ordna med verksamhet i sysselsättningsyfte och arbetsverksamhet.

Erfarenheterna av en diversifierad sysselsättningspolitik har visat att goda resultat kan nås med hjälp av mycket olika typer av sysselsättningsfrämjande metoder och modeller. Därför är det angeläget att den metod som bäst lämpar sig för den rådande situationen och de personliga omständigheterna i övrigt kan väljas för varje person som skall få sysselsättning. Alla lämpliga sysselsättningsfrämjande medel skall vara tillgängliga. Kommunerna får också på samma sätt som tidigare köpa service av till exempel organisationers verksamhetsenheter.

Beslutet att införliva sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade, liksom skyddat arbete, i kommunernas åtaganden beror på flera faktorer. Insatserna från det kommunala socialväsendet för att ordna med service behövs i synnerhet för att generera tillräckligt stort samarbete om samordningen av sysselsättningsåtgärderna. Ett viktigt mål är att stödåtgärderna inom social- och hälsovården kopplas närmare till arbetskraftsförvaltningens åtgärder för sysselsättningen av handikappade.

Att främja möjligheterna att få arbete för personer som har nytta av social- och hälsovårdens arbetsmetoder och experthjälp ingår som ett naturligt led i socialvårdens individinriktade uppgifter. Därför bör den syssel-

sättningsfrämjande verksamheten inom socialvården alltid kunna knytas ihop med stödåtgärder eller annan rehabilitering inom social- och hälsovården.

Kommunerna uppmanas särskilt att aktivt gå in för att bygga upp någon form av multifaktoriella insatser på regional nivå och i landskapen i syfte att ge de handikappade möjligheter att skapa personliga sysselsättningsvägar, aktivera sysselsättningsprocesser som förenar rehabilitering, utbildning och arbete och få arbete på den öppna arbetsmarknaden. De skyddade verkstäder som lämpar sig för ändamålet kan gärna utnyttjas genom att deras verksamhet utvecklas och breddas. I övrigt kan de skyddade verkstäderna inrikta sin verksamhet på det sätt som huvudmannen önskar, bland annat genom större satsningar på nya sysselsättningsmetoder.

Uppgiften att stödja de handikappades möjligheter att få arbete är enligt det ovan refererade ett gemensamt uppdrag för arbetsförvaltningen och socialväsendet. Kommunerna kan anordna verksamhet inom ramen för sina resurserna på det sätt som lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården föreskriver. Verksamheten skall omfattas av statsandelen för social- och hälsovården. I socialvården finansieras verksamheten inom ramen för statsandelarna för social- och hälsovården. Verksamheten styrs dels med hjälp av anvisningar från arbetsförvaltningen, dels med hjälp av mål- och verksamhetsprogrammet för social- och hälsovården samt andra anvisningar.

I det praktiska livet har den kommunala sysselsättningsverksamheten i enlighet med lagstiftningen om skyddat arbete omfattat en rad olika metoder och modeller för sysselsättningsfrämjande verksamhet. Det betyder samtidigt att kommunernas uppgifter inte utvidgas till följd av de nya bestämmelserna i socialvårdslagen. Avsikten är att den föräldrade lagstiftningen skall revideras till denna del.

När det gäller att uppfylla sysselsättningsmålen spelar förvärvsarbete och den därtill hörande sociala tryggheten en stor roll i ansträngningarna att uppmuntra handikappade att söka sig ut och vara kvar i arbetslivet. Förhållandet mellan social trygghet och arbete bör utformas med hänsyn till att det bör

finnas fler möjligheter än vad det gällande regelverket tillåter och att systemet måste vara mer flexibelt och i högre grad uppmuntra handikappade att ta arbete. Också för handikappade bör förvärvsarbete kunna vara den primära utkomsten. Denna proposition har ambitionen att uppfylla dessa mål.

I denna proposition föreslås vidare att bestämmelsen att invaliditetspension enligt folkpensionslagen får lämnas vilande förtydligas. Detta för att det skall vara säkrare för pensionstagare att ta anställning och lämna pensionen vilande. Samtidigt får pensionstagarna större visshet om att pension börjar betalas ut på nytt om förvärvsinkomsterna minskar. I den nya bestämmelsen föreslås att möjligheten att lämna pensionen vilande kopplas till pensionstagarens förvärvsinkomster. Lagen anger en inkomstgräns i euro. Om förvärvsinkomsterna når upp till eller är högre än den lagstadgade inkomstgränsen får pensionen lämnas vilande. Dessutom förlängs tiden under vilken pensionen får vara vilande från två till fem år. När pensionen är vilande får personen det högsta handikappbidraget enligt lagen om handikappbidrag i två år. Om personen slutar arbeta helt och hållet eller förvärvsinkomsterna sjunker under inkomstgränsen börjar invaliditetspensionen betalas ut på nytt.

Unga människor med handikapp föreslås få bättre möjligheter till rehabilitering och utbildning genom att utbetalningstiden för den rehabiliteringspenning som en ung handikappad som fyllt 16 år får förlängs med två år fram till dess att han eller hon fyller 20 år. Dessutom förtydligas villkoren för unga att få rehabiliteringspenning. Förlängningen av utbetalningstiden för rehabiliteringspenning betyder att samma ändring måste införas i lagrummen om när invaliditetspension enligt folkpensionslagen börjar betalas ut. För den tid som läroavtalsutbildning i enlighet med lagen om yrkesutbildning ordnas som rehabilitering kan rehabiliteringspenningen för den unga personen betalas ut till arbetsgivaren i motsvarighet till den lön som arbetsgivaren betalar till arbetstagaren. Dessutom kan rehabiliteringspenningen betalas ut till arbetsgivaren när arbetsgivaren betalar ut lön till en ung person som har rätt att få rehabiliteringspenning och som är förhindrad att del-

ta i arbetet på grund av rehabiliteringen.

Enligt sjukförsäkringslagen har en person som har rätt till invaliditetspension som beviljats med stöd av folkpensionslagen som regel inte rätt att få dagpenning för den tid som han har rätt till pension. Handikappade arbetstagare som får invaliditetspension har således sämre villkor än andra arbetstagare. Därför föreslås i denna proposition att reglerna för den sociala tryggheten under sjukdomstid för arbetstagare som får invaliditetspension samordnas med reglerna för andra arbetstagare. Enligt förslaget skall en försäkrad som åtnjuter invaliditetspension ha rätt att få sjukdagpenning på grundval av sina arbetsinkomster. I dessa fall fastställs dagpenningen på grundval av inkomsterna från det arbete som den försäkrade utförde under sin pensionering. Dagpenningen betalas i dessa fall till arbetsgivaren för den tid enligt sjukförsäkringslagen som arbetsgivaren betalar ut lön under sjukdomstiden. Ändringen främjar möjligheterna för handikappade som har invaliditetspension att komma ut i arbetslivet.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska konsekvenser

De föreslagna nya bestämmelserna i socialvårdslagen om kommunernas uppgifter att ordna verksamhet i sysselsättnings syfte och arbetsverksamhet har inga ekonomiska effekter. Målet är i första hand att revidera den rättsliga grunden för en funktionell utveckling av insatserna för att förbättra handikappades möjligheter att få arbete. Detta för att verksamheten skall leva upp till de nuvarande målen.

I övrigt har kostnaderna för reformen beräknats utifrån antagandet att ungefär 500 personer kommer att lämna sin pension vilande och tjäna högst 588,66 euro (3 500 mk) i månaden.

Den gällande lagstiftningen tillåter visserligen att pensionen lämnas vilande. Men det faktum att det sätts en gräns i lagen för hur mycket en pensionstagare får tjäna utan att gå miste om sin invaliditetspension förväntas öka pensionstagarnas intresse för att söka sig ut i arbetslivet. När en person dessutom får

det högsta handikappbidraget i två år kan man räkna med att betydligt fler personer än tidigare går ut i arbetslivet.

Att utbetalningstiden för rehabiliteringspenningen för unga förlängs från 18 till dess de fyller 20 år har bara obetydliga ekonomiska effekter eftersom den gällande lagstiftningen omfattar de 18—19-åringar som deltar i utbildning. Enligt beräkningar kommer hundra personer till att få rehabiliteringspenning.

När sjukförsäkringslagen ändras så att sjukdagpenning kan betalas ut till en arbetstagare som får invaliditetspension och till hans eller hennes arbetsgivare beräknas 1 000 personer till få sjukdagpenning.

Tabellen nedan visar de beräknade kostnadseffekterna på årsnivå för socialförsäringen i miljoner euro (miljoner mark).

	Folkpension	Handikappbidrag	Dagpenning/ rehabiliteringspenning
Moment	33.19.60	33.19.60	33.18.60
Pension som lämnas vilande	-3,4 (20,4)	1,9 (11,5)	
Ändring av lagen om rehabiliteringspenning	-0,7 (-4,3)	0,2 (1,0)	0,4 (2,7)
Sjukdagpenning betalas också till personer med invaliditetspension			0,1 (0,5)

Kostnadseffekterna fr.o.m. den 1 april 2002 (9 mån.) miljoner euro (miljoner mark)

	Folkpension	Handikappbidrag	Dagpenning/ rehabiliteringspenning
Moment	33.19.60	33.19.60	33.18.60
Pension som lämnas vilande	-2,6 (15,3)	1,5 (8,6)	
Ändring av lagen om rehabiliteringspenning	-0,5 (-3,2)	0,1 (0,8)	0,3 (2,0)
Sjukdagpenning betalas också till personer med invaliditetspension			0,1 (0,3)

4.2. Verknningar i fråga om organisation och personal

Propositionen har inga betydande effekter i fråga om organisation och personal. Propositionen ändrar inte villkoren för dem som för närvarande deltar i skyddat arbete eller i arbetsverksamhet.

4.3. Effekter på villkoren för olika befolkningsgrupper

Propositionen ger gravt handikappade som lever på folkpension till fullt belopp bättre möjligheter att söka förvärvsarbete och därmed tjäna in inkomstrelaterad social trygghet. Ändringen av lagen om rehabiliteringspenning säkerställer yrkesinriktad rehabilitering för unga handikappade personer och förhindrar att de automatiskt börjar få pension. Möjligheterna att få dagpenning enligt

sjukförsäkringslagen gör pensionerade handikappade mer jämlika i förhållande till andra arbetstagare.

5. Ärendets beredning

5.1. Beredningsfaser och förarbeten

Kommissionen för skyddat arbete 1985 föreslog redan i sitt betänkande från oktober 1987 att handikappade skall sysselsättas med hjälp av specialåtgärder och att lagstiftningen om arbetsverksamhet skall totalrevideras. En lång beredningsfas med utgångspunkt i förslagen från kommissionen ledde inte fram till någon reform av lagstiftningen. Inte heller de ståndpunkter och förslag från kommissioner och arbetsgrupper som kom efter den första kommissionen ledde till någon ny lagberedning.

I januari 1999 godkände riksdagen med anledning av statsrådets redogörelse om rehabilitering ett uttalande i betänkandet från social- och hälsovårdsutskottet. I uttalandet framhåller riksdagen bland annat att lagstiftningen om sysselsättning av handikappade och personer med nedsatt funktionsförmåga i produktionen och i terapeutiskt syfte i brådsakande ordning bör reformeras. I uttalandet ansåg riksdagen bland annat att det genom att utveckla det skyddade arbetet och arbetsverksamheten kan skapas förutsättningar för större självständighet och utveckling inom dessa grupper.

I mars 2000 utsåg social- och hälsovårdsministeriet vicehäradshövding Matti Marjanen till utredningsman med uppdraget att utreda hindren för sysselsättning för handikappade och att lägga fram förslag till hur hindren kan undanröjas. Denna proposition till Riksdagen bygger på förslagen från utredningsmannen.

Social- och hälsovårdsministeriet fick utlåtanden om vicehäradshövding Matti Marjanens förslag från arbetsministeriet, Riksfattande handikapprådet, Folkpensionsanstalten, länsstyrelsen i Östra Finlands län, länsstyrelsen i Uleåborgs län, Kommunförbundet för specialomsorgsdistriktet för Egentliga Finland, Vaalijalan kuntayhtymä, Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Satakunnan erityishuoltojärjestö, Satakunnan kuntayhtymä, Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Kärkulla samkommun, Honkalammen kuntayhtymä, enheten för rehabiliteringsforskning vid Kajanalands centralsjukhus, Helsingfors stads socialverk, Eno kommun, Finlands kommunförbund, Stiftelsen för Rehabilitering, Honkalampi-säätiö, Rovaniemen Monitoimikeskussäätiö, Finlands Fackorganisationers Centralförbund FFC r.f., Servicearbetsgivarna r.f., Invalidförbundet r.f., Handikappforum r.f., Tröskeln r.f., Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Förbundet utvecklingshämning r.f., Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf, De Synskadades Centralförbund r.f., Förbundet för Hörselvård r.f., Dövas Förbund r.f., Muskelhandikappförbundet r.f., Reumaförbundet i Finland r.f., Epilepsiförbundet r.f. och från Hengitysliitto Heli.

yhtymä, Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Kärkulla samkommun, Honkalammen kuntayhtymä, enheten för rehabiliteringsforskning vid Kajanalands centralsjukhus, Helsingfors stads socialverk, Eno kommun, Finlands kommunförbund, Stiftelsen för Rehabilitering, Honkalampi-säätiö, Rovaniemen Monitoimikeskussäätiö, Finlands Fackorganisationers Centralförbund FFC r.f., Servicearbetsgivarna r.f., Invalidförbundet r.f., Handikappforum r.f., Tröskeln r.f., Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Förbundet utvecklingshämning r.f., Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf, De Synskadades Centralförbund r.f., Förbundet för Hörselvård r.f., Dövas Förbund r.f., Muskelhandikappförbundet r.f., Reumaförbundet i Finland r.f., Epilepsiförbundet r.f. och från Hengitysliitto Heli.

6. Övriga omständigheter som inverkat på propositionen

6.1. Samband med andra propositioner

Före denna proposition har i samband med budgetpropositionen för 2002 till riksdagen avlåtits regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 2 och 28 § lagen om handikappbidrag och 30 a och 77 § folkpensionslagen samt regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av sjukförsäkringslagen 14 och 15 § och lagen om rehabiliteringspenning.

6.2. Samband med internationella avtal och förpliktelser

Den 27 november 2000 antog Europeiska unionens råd ett direktiv om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (2000/78/EG; direktivet om likabehandling i arbetslivet). Direktivet utgår från att medlemsstaterna också skall tillämpa positiva åtgärder för att skapa likabehandling. Genomförandet av direktivet bereds under ledning av arbetsministeriet i en arbetsgrupp sammansatt av tre parter.

Denna proposition medverkar till att förbättra de handikappades möjligheter att få arbete.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Socialvårdslagen

17 §. I 17 § föreskrivs vilken socialservice kommunen är skyldig att ordna.

I 1 mom. föreslås en ny 8 punkt om att också verksamhet i sysselsättningssyfte och arbetsverksamhet ingår i kommunens uppgifter. Arbetskraftsförvaltningens arbetskraftsservice skall dock vara den primära formen av åtgärder för sysselsättande av handikappade. Kommunens uppgifter definieras närmare i 27 d och 27 e §.

27 d §. Med verksamhet i sysselsättningssyfte avses anordnande av rehabiliterings- och stödåtgärder för att främja en handikappads möjligheter att komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Andra exempel på stödåtgärder är service som tillhandahålls för beredskapsarbete och motsvarande åtgärder på arbetsplatsen med hjälp av vilka handikappade kan få arbete i anställningsförhållande på vanliga arbetsplatser.

Verksamhet i sysselsättningssyfte anordnas för personer som på grund av handikapp, sjukdom eller någon annan motsvarande orsak behöver särskilt stöd för att komma ut på den öppna arbetsmarknaden och för vilka arbetsförvaltningens arbetskraftsservice eller arbetskraftspolitiska åtgärder inte är tillräckliga. Definitionen av handikappad motsvarar definitionen i lagen om service och stöd på grund av handikapp.

Dessutom skall verksamheten omfatta de handikappade som redan nu deltar i skyddat arbete eller arbetsverksamhet för handikappade.

Avsikten med de nu föreslagna bestämmelserna är således inte att ändra målgruppen för lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, utan att göra stödformerna för personer som har svårt att få arbete så mångsidiga som möjligt.

Innehållet i verksamhetsformerna föreslås

bli definierat så att alla lämpliga former för verksamheten i sysselsättningssyfte får tillämpas. Syftet är att bestämmelsen skall uppmuntra berörda parter att ta fram en allsidig sysselsättningspolitik som erbjuder många olika alternativ. Åtgärderna skall också hjälpa handikappade att övergå från att få invaliditetspension till att komma ut i arbetslivet.

Skyddat arbete kan ordnas som ett led i verksamheten i sysselsättningssyfte. Vid skyddat arbete står arbetstagaren i ett anställningsförhållande som avses i 1 kap. 1 § arbetsavtalslagen. På ett anställningsförhållande för en arbetstagare i skyddat arbete tillämpas den arbetsrättsliga lagstiftningen, till exempel arbetsavtalslagen, arbetstidslagen, semesterlagen och lagen om skydd i arbete på samma som på andra arbetstagares anställningsförhållanden.

Minimivillkoren för anställningsförhållandet ingår på det sätt som anges i 2 kap. 7 § arbetsavtalslagen i ett allmänt bindande kollektivavtal för branschen, om inte arbetsgivaren enligt arbetsavtalslagen är bunden av ett sådant kollektivavtal, där den ena avtalsparten är en riksomfattande arbetstagarförening. Bestämmelsen är allmän och tillämpas inom alla branscher. Också arbetstagare som utför skyddat arbete kan utföra arbetsuppgifter som ingår i allmänt bindande kollektivavtal. Men skyddat arbete har en helt annan karaktär än det arbete som utförs på den öppna arbetsmarknaden. Skyddat arbete ordnas enkom för personer som på grund av handikapp eller ohälsa inte kan få arbete inom de konkurrensutsatta sektorerna.

Eftersom skyddat arbete har en annan karaktär och förutsättningarna för arbetet är annorlunda än för så kallat vanligt arbete föreslås det att det utan hinder av 2 kap. 7 § arbetsavtalslagen kan ingås kollektivavtal om lönen för skyddat arbete. I praktiken innebär detta att också sådana registrerade arbetstagarföreningar vars verksamhetsområde inte

omfattar hela riket kan ingå kollektivavtal med arbetsgivaren om lönen för skyddat arbete. På arbetsgivarsidan kan avtalet ingås av en enskild arbetsgivare, till exempel den privata serviceproducent som ordnar skyddat arbete. En förutsättning för att ett ovan avsett kollektivavtal skall kunna ingås är dock att arbetsgivaren eller arbetstagarföreningen inte enligt 4 § lagen om kollektivavtal är bunden av ett tidigare kollektivavtal som på andra villkor har ingåtts om samma sak.

I ett anställningsförhållande för en arbetstare i skyddat arbete hos kommunen tillämpas med stöd av 4 § lagen om kollektivavtal och 2 kap. 7 § 3 mom. arbetsavtalslagen ett kollektivavtal som kommunen är bundet av enligt lagen om kollektivavtal.

Om det inte har ingåtts något kollektivavtal om det skyddade arbete som arbetstaren utför bestäms lönevillkoren på det sätt som föreskrivs i 2 kap. 7 och 10 § arbetsavtalslagen. Om det inte finns något allmänt bindande kollektivavtal om det skyddade arbetet bestäms anställningsvillkoren enligt arbetsavtalet.

Vid uppsägning av en arbetstare som utför skyddat arbete gäller de allmänna bestämmelserna om uppsägning i 6 kap. arbetsavtalslagen, bland annat om uppsägningstiden, 7 kap. om uppsägningsgrunderna med nedan nämnda undantag och 9 kap. om förfarandet vid upphävande av arbetsavtal. Också bestämmelserna om följderna vid ogrundad uppsägning tillämpas på hävande av arbetsavtal för den som utför skyddat arbete.

Ett arbetsavtal för någon som utför skyddat arbete får sägas upp av orsaker som beror på eller har samband med arbetstarens person och av ekonomiska orsaker eller produktionsorsaker som har samband med arbetsgivarens verksamhet.

Vid skyddat arbete kan det förekomma att ett anställningsförhållande måste upphöra också på grund av att arbetstarens arbetsförmåga har förbättrats så mycket under den tid det skyddade arbetet pågått att han eller hon inte längre behöver skyddat arbete och det således inte längre finns någon grund för skyddat arbete.

Skyddat arbete är en form av kommunal socialservice. Kommunen tillhandahåller skyddat arbete inom ramen för sina ekono-

miska resurser för personer som på grund av handikapp är i behov av sådant arbete. För att kommunen skall kunna tillhandahålla skyddat arbete för så många som möjligt som är i behov av sådant arbete skall arbete tillhandahållas i enlighet med de handikappades faktiska behov. Därför föreslås det i 4 mom. att arbetsavtalet för den som utför skyddat arbete får sägas upp dels i de fall som anges i 7 kap. arbetsavtalslagen, dels när kommunen i egenskap av den som anordnar servicen anser att arbetstaren har återhämtat sig så mycket att han eller hon inte längre är i behov av skyddat arbete.

Kommunen kan ordna skyddat arbete också genom att köpa tjänster av privata serviceproducenter. Om en kommun anser att den som utför skyddat arbete inte längre uppfyller kriterierna för arbetet kan den säga upp avtalet med den privata serviceproducenten. När kommunen och en serviceproducent ingår avtal är det lämpligt att de också avtalar om villkoren för uppsägning av avtalet. Syftet med den ovan föreslagna bestämmelsen är att villkoren för dem som utför skyddat arbete skall vara desamma oberoende av hur kommunen ordnar servicen. Enligt 4 § lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/1992) kan en kommun ordna de uppgifter som hör till social- och hälsovården genom att sköta verksamheten själv, genom avtal tillsammans med en annan kommun eller andra kommuner, genom att vara medlem i ett kommunalförbund eller genom att anskaffa servicen från staten, en annan kommun, ett kommunalförbund eller någon annan offentlig eller privat serviceproducent. Enligt 3 mom. i samma paragraf skall kommunen dessutom försäkra sig om att den anskaffade servicen motsvarar den nivå som krävs av motsvarande kommunala verksamhet.

27 e §. I och med att det inte finns någon generell bestämmelse om arbetsverksamhet i vår lagstiftning föreslås socialvårdslagen bli kompletterad med bestämmelser om arbetsverksamhet.

Begreppet arbetsverksamhet har kommit att stå för en form av socialservice där deltagarna inte står i ett anställningsförhållande och där bestämmelserna om anställningsförhållande inte gäller. Arbetsverksamhet repre-

senterar ett brett spektrum av verksamheter, och det exakta innehållet kan därför inte skrivas in i en generell bestämmelse. Enligt 1 mom. avses med arbetsverksamhet verksamhet i syfte att bevara och främja en persons funktionsförmåga. Verksamheten ger inte upphov till ett anställningsförhållande som avses i arbetsavtalslagen mellan den som deltar i verksamheten och den som anordnar verksamheten.

Arbetsverksamhet anordnas för personer vars arbetsförmåga på grund av handikapp eller någon annan orsak har försämrats så mycket att de inte har förutsättningar att delta i vanligt arbete.

Bestämmelserna om skydd i arbete i annan lag tillämpas dock på arbetsverksamhet.

Kommunen skall vara skyldig att teckna en i 57 § 1 mom. lagen om olycksfallsförsäkring för dem som deltar i arbetsverksamhet.

1.2. Lagen om service och stöd på grund av handikapp

Eftersom bestämmelserna om särskilda åtgärder för sysselsättning av handikappade föreslås bli överförda till socialvårdslagen, kan 22 § 2 mom. lagen om service och stöd på grund av handikapp upphävas såsom onödig.

1.3. Folkpensionslagen

20 §. Åldersgränsen i 1 mom. 2 punkten underpunkt a föreslås bli höjd så att invaliditetspension bara kan beviljas personer under 20 år på de villkor som anges i 39 § 4 mom.

22 §. Paragrafens 4 och 5 mom. förskriver när en invaliditetspension kan lämnas vilande och hur handikappbidrag får betalas ut under den tid som pensionen är vilande.

I den allmänna motiveringen framhålls att de nya reglerna inte har varit till den hjälp för handikappade när det gäller att få arbete som det ursprungligen förväntades. En av orsakerna till detta antas vara att de gällande bestämmelserna kräver behovsprövning av när en pension får lämnas vilande. En annan orsak är i all synnerhet den osäkerhet som råder om när en pension får börja betalas ut på nytt. Redan innan de gällande bestämmel-

serna infördes ansågs det vara ett problem att dra en gräns för hur mycket den som får invaliditetspension får tjäna utan att gå miste om pensionen.

Det föreslås att 4 mom. ändras så att rätten att lämna en pension vilande kopplas ihop med pensionstagarens förvärvsinkomster. Inkomstgränsen föreslås gå vid 588,66 euro (3 500 mk) i månaden, vilket motsvarar den inkomstgräns som folkpensionsanstalten har tillämpat. Om inkomsterna kommer upp till gränsen lämnas pensionen vilande. Tiden för hur länge en pension får vara vilande föreslås bli förlängd till fem år.

Enligt 5 mom. får den som lämnar sin pension vilande i överensstämmelse med gällande bestämmelser ett handikappbidrag som motsvarar beloppet för specialhandikappbidraget i 24 månader under den tid pensionen är vilande. Bidragsbeloppet är 321,6 euro (1 912 mk) i månaden. Invaliditetspension börjar betalas ut på nytt om personen slutar arbeta helt och hållet eller om förvärvsinkomsterna sjunker under den angivna gränsen. Med avvikelse från de gällande bestämmelserna föreslås att en pension skall kunna lämnas vilande i högst fem år i stället för i 24 månader som nu.

39 §. Bestämmelserna i 4 mom. föreslås bli ändrade så att åldersgränsen för invaliditetspension höjs till 20 år i de fall som anges i momentet.

77 §. I 77 § föreskrivs att förmåner enligt folkpensionslagen binds vid folkpensionsindex. Med hänsyn till den i 22 § 4 mom. folkpensionslagen avsedda förvärvsinkomstens karaktär är det inte ändamålsenligt att den binds vid indexet. Därför föreslås det att 77 § ses över på denna punkt.

1.4. Lagen om handikappbidrag

2 §. I 3 mom. föreskrivs att ett handikappbidrag motsvarande specialhandikappbidraget betalas ut för den tid folkpensionen är vilande. Ändringen beror på att tiden för hur länge en pension får vara vilande föreslås bli ändrad i 22 § 5 mom. folkpensionslagen. Tiden förlängs från 24 månader till fem år men utbetalningstiden för handikappbidrag föreslås vara oförändrad, 24 månader.

1.5. Lagen om rehabiliteringspenning

5 a §. Paragrafen gäller rehabiliteringspenning till gravt handikappade unga för säkerställande av yrkesinriktad rehabilitering. Unga som fyllt 16 år har rätt att få rehabiliteringspenning i två år till dess de fyller 18 år. Syftet med rehabiliteringspenningen är att handikappade unga skall få rehabilitering för att kunna delta i arbete och att förebygga att de börjar få invaliditetspension. För att förbättra de ungas möjligheter till rehabilitering och att få arbete föreslås att utbetalningstiden för rehabiliteringspenningen förlängs med två år till dess den unga personen fyller 20 år. Med rehabiliteringsperiod avses genomförandet av hela den godtagna utbildningsplanen. Dessutom förtydligas kriterierna för att få rehabiliteringspenning. Målet att främja de ungas möjligheter att få arbete skrivs in i bestämmelsen.

1.6. Sjukförsäkringslagen

15 §. Till följd av att folkpensionens grunddel har slopats föreslås en teknisk justering i 4 mom. Alla som får invaliditetspension men med stöd av olika lagar skall jämföras när det gäller sjukdagpenningen. Detta görs genom att hänvisningen till folkpensionslagen slopas i 4 mom. Samtidigt stryks hänvisningen till lagen om förtidspension för frontveteraner i 4 mom. Hänvisningen är onödig eftersom pensionerna inte längre betalas ut.

19 § Enligt 6 mom. har en person som har rätt till invaliditetspension med stöd av 22 § 1 mom. folkpensionslagen inte rätt att få dagpenning för den tid som han har rätt att få pension. Denna bestämmelse i sjukförsäkringslagen hindrar att normal inkomstrelaterad dagpenning betalas ut till handikappade förvärvsarbetande arbetstagare som får invaliditetspension. Detta gör att de utan grund särbehandlas i förhållande till andra arbetstagare. Det föreslås att den försäkrade skall ha rätt att få dagpenning om han blir oförmögen att utföra ett arbete som han utförde under pensioneringen omedelbart innan han blev

arbetsoförmögen. Dagpenningen räknas ut enligt inkomsterna från detta arbete på det sätt som 16 och 17 § bestämmer. Till följd av att folkpensionens grunddel har slopats görs samtidigt en teknisk justering i 6 mom.

2. Ikraftträdande

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2002 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 april 2002.

3. Lagstiftningsordning

Med tanke på lagstiftningsordningen intar 19 § 2 mom. grundlagen en central ställning. Begreppet grundläggande försörjning i grundlagen är oberoende av den gällande sociallagstiftningen. Avsikten med bestämmelsen är således inte att trygga enskilda förmåner som för närvarande regleras genom anliga lagar eller att bevara nivån på dessa förmåner. Lagstiftarens intention är att de socialskyddssystem som tryggar den grundläggande försörjningen skall göras så heltäckande att ingen hamnar utanför systemet. Systemen behöver likväl inte omfatta sådana personer som enligt en helhetsbedömning av de lagstadgade systemen för utkomstskyddet och personens situation i övrigt, t. ex. familjeförhållanden, har förutsättningar att försörja sig fastän deras normala utkomstmöjligheter t. ex. på grund av sjukdom har försämrats. Sådana ändringar i lagstiftningen som innebär ett väsentligt ingrepp i det skydd för den grundläggande försörjningen som tryggas på ovan nämmt sätt motsvarar således inte föruttsättningarna i 19 § 2 mom. grundlagen.

Genom de förslag som ingår i propositionen utvidgas i synnerhet omfattningen av utkomstskyddet under sjukdom och rehabilitering för handikappade samt förbättras nivån på utkomstskyddet.

I enlighet med det ovan anförda kan regeringens proposition inte anses innehålla sådana förslag som skulle försvaga det skydd för den grundläggande försörjningen som avses i 19 § 2 mom. grundlagen. Därför kan lagför-

slaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

1.

Lag

om ändring av socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/1982) 17 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1365/1992, samt
fogas till lagen nya 27 d och 27 e §, som följer:

17 §

Kommun skall på nedan stadgat sätt ombesörja anordnandet av följande former av socialservice:

- 1) socialarbete,
- 2) rådgivning i uppfostrings- och familje-frågor,
- 3) hemservice,
- 4) boendeservice,
- 5) anstaltsvård,
- 6) familjevård,
- 7) stöd för närståendevård och
- 8) verksamhet i sysselsättningssyfte och arbetsverksamhet.

27 d §

Med verksamhet i sysselsättningssyfte avses anordnande av särskilda rehabiliterings- och andra stödåtgärder för att främja en persons möjligheter att komma ut på den öppna

arbetsmarknaden.

Verksamhet i sysselsättningssyfte anordnas för personer som på grund av handikapp, sjukdom eller någon annan motsvarande orsak under långa tider har särskilda svårigheter att klara de funktioner som hör till normal livsföring och som utöver arbetsförvaltningens tjänster och åtgärder behöver stödåtgärder enligt 1 mom. för att komma ut på den öppna arbetsmarknaden.

Skyddat arbete kan ordnas som ett led i verksamheten i sysselsättningssyfte. Vid skyddat arbete står arbetstagaren i ett anställningsförhållande som avses i 1 kap. 1 § arbetsavtalslagen (55/2001) till serviceproducenten.

Avtal om lönen för skyddat arbete får ingås genom ett kollektivavtal som avses i lagen om kollektivavtal (436/1946) och det skall iaktas utan hinder av 2 kap. 7 § arbetsavtalslagen.

Utöver i de fall som anges i 7 kap. arbets-

avtalslagen har den som anordnar skyddat arbete rätt att säga upp arbetstagarens arbetsavtal när arbetstagaren inte är i behov av skyddat arbete på det sätt som avses i 2 mom.

27 e §

Med arbetsverksamhet avses verksamhet i syfte att bevara och främja en persons funktionsförmåga. Arbetsverksamhet anordnas för arbetsoförmögna personer som på grund av handikapp inte har förutsättningar att delta i skyddat arbete enligt 27 d § och som får sin huvudsakliga försörjning från förmåner på grund av sjukdom eller invaliditet.

Den som deltar i arbetsverksamhet står inte i ett anställningsförhållande som avses i 1

kap. 1 § arbetsavtalslagen till den som anordnar verksamheten eller till serviceproducenten.

På arbetsverksamhet tillämpas vad som föreskrivs i lagen om skydd i arbete (299/1958) och lagen om unga arbetstagare (998/1993) samt i bestämmelser som utfärdats med stöd av dem. Den som anordnar arbetsverksamhet skall teckna en försäkring enligt 57 § 1 mom. lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948) för den som deltar i arbetsverksamheten. Som försäkringens årsarbetsförtjänst används minimiårsarbetsförtjänsten enligt 28 § 6 mom. lagen om olycksfallsförsäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

2.

Lag

om upphävande av 22 § 2 mom. lagen om service och stöd på grund av handikapp

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs i lagen den 3 april 1987 om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) 22 § 2 mom., sådant

det lyder i lag 743/1992.

2 §

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

3.

Lag**om ändring av folkpensionslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i folkpensionslagen av den 8 juni 1956 (347/1956) 20 § 1 mom. 2 punkten underpunkt a, 22 § 4 och 5 mom., 39 § 4 mom. och 77 § 1 mom.,
av dessa lagrum 20 § 1 mom. 2 punkten underpunkt a, 22 § 4 och 5 mom. och 39 § 4 mom. sådana de lyder i lag 837/1998 samt 77 § 1 mom. sådant det lyder i lag 724/2001, som följer:

20 §
I folkpension betalas

2) invaliditetspension:
a) till en arbetsoförmögen person som inte har fyllt 65 år, till den som inte har fyllt 20 år likväl endast under de förutsättningar som anges i 39 § 4 mom.

22 §

Om en pensionstagare, i vars hälsotillstånd ingen väsentlig förändring inträffat och som uppbär i 1 mom. avsedd full invaliditetspension som beviljats tills vidare, börjar förvärvsarbete och tjänar 588,66 euro eller mer i månaden, får han inte pension för tiden i arbete, utan pensionen lämnas vilande. Med full invaliditetspension likställs en pension vars belopp avviker från beloppet av full pension av orsaker som följer av 25 b §. Sådana i 26 § avsedda familje- och försörjningspensioner som en person uppbär beaktas inte när det avgörs om han anses uppbära sådan full invaliditetspension som kan lämnas vilande. Pensionen kan lämnas vilande för en tid av minst sex månader och högst fem år.

Den vars invaliditetspension är vilande betraktas under denna tid inte som pensionstagare. Till en person vars pension har lämnats vilande enligt 4 mom. betalas för den tid pensionen är vilande, dock för en tid av högst 24 månader, sådant handikappbidrag som nämns i 2 § 3 mom. lagen om handikappbidrag (124/1988). Betalning av vilande pension börjar på nytt, förutsatt att arbetet har upphört eller förvärvsinkomsterna har minskat så att personen i fråga har rätt att få invaliditetspension på nytt. Om krav på återupptagen betalning av en vilande pension inte har framställts i en anmälan till pensionsanstalten inom fem år efter att pensionen lämnades vilande, anses det utan särskilt beslut att pensionen upphört.

39 §

För den som inte fyllt 20 år uppkommer rätten till invaliditetspension tidigast vid ingången av månaden efter den under vilken hans rätt till rehabiliteringspenning enligt lagen om rehabiliteringspenning upphörde. Den vars rehabilitering fortsätter när han fyller 20 år har inte heller rätt till pension förrän

rehabiliteringen eller betalningen av rehabiliteringspenning har upphört. Med avvikelse från vad som bestäms ovan kan pension dock beviljas en person som enligt utredningar inte anses ha möjligheter till yrkesinriktad rehabilitering eller vars yrkesinriktade rehabilitering avbrutits eller upphört som resultatlös på grund av sjukdom.

77 §

De förmåner som avses i denna lag och grunderna för fastställandet av dem binds vid förändringar i prisnivån på det sätt som bestäms i lagen om folkpensionsindex (456/2001), utom beloppet i 22 § 4 mom.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

4.

Lag**om ändring av 2 § lagen om handikappbidrag**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 5 februari 1988 om handikappbidrag (124/1988) 2 § 3 mom., sådant det lyder i lag 838/1998, som följer:

2 §

Om en person har lämnat sin folkpension vilande på det sätt som avses i 22 § 5 mom. folkpensionslagen betalas till honom handikappbidrag till det belopp som anges i 1 mom. 1 punkten för den tid pensionen är vi-

lande, dock för en tid av högst 24 månader. Personen kan inte för samma tid få handikappbidrag på någon annan grund.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

5.

Lag**om ändring av 5 a § lagen om rehabiliteringspenning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 27 mars 1991 om rehabiliteringspenning (611/1991) 5 a § 1 mom., sådant
det lyder i lag 836/1998, som följer:

5 a §

*Rehabiliteringspenning till unga för säker-
ställande av yrkesinriktad rehabilitering*

Till en ung person som fyllt 16 år och som är handikappad betalas rehabiliteringspenning utan hinder av 7 § 3 mom. och utöver i de fall som nämns i 5 § för att säkerställa yrkesinriktad rehabilitering av honom och för att främja hans möjligheter att få arbete, om hans arbetsförmåga och förvärvsmöjligheter eller möjligheter att välja yrke och arbete är väsentligt försämrade på grund av sjukdom, lyte eller kroppsskada och han därför behö-

ver intensifierad bedömning av arbetsförmågan och rehabilitering. Dessutom förutsätts det att en personlig studie- och rehabiliteringsplan har uppgjorts för honom. Rehabiliteringspenning betalas i enlighet med denna paragraf högst till utgången av den månad under vilken mottagaren fyller 20 år. Om mottagaren när han fyller 20 år deltar i rehabilitering, fortsätter betalningen av rehabiliteringspenning till utgången av den månad under vilken den pågående rehabiliteringsperioden har löpt ut.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

6.

Lag**om ändring av 15 och 19 § sjukförsäkringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i sjukförsäkringslagen av den 4 juli 1963 (364/1963) 15 § 4 mom. och 19 § 6 mom., dessa lagrum sådana de lyder, 15 § 4 mom. i lag 19/1982 och 19 § 6 mom. i lag 350/1996, som följer:

15 §

Dagpenning betalas högst till utgången av den kalendermånad under vilken den försäkrade fyller 65 år eller vilken omedelbart efterföljs av sådan månad vid vars ingång den försäkrade börjar uppbära arbetslöshetspension.

19 §

En försäkrad som åtnjuter arbetslöshetspension eller som har rätt till invaliditetspen-

sion som beviljats med stöd av 22 § 1 mom. folkpensionslagen (347/1956), har inte rätt till dagpenning för den tid för vilken han har rätt till pensionen. En försäkrad har dock rätt till dagpenning om han blir oförmögen att utföra det arbete som han utförde under pensioneringen omedelbart innan han blev arbetsoförmögen. Dagpenningens belopp räknas då ut på grundval av arbetsinkomsterna från detta arbete på det sätt som bestäms i 16 och 17 §.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

Helsingfors den 5 oktober 2001

Republikens President

TARJA HALONEN

Social- och hälsovårdsminister *Maija Perho*

*Bilaga
Parallelltexter*

1.

Lag

om ändring av socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/1982) 17 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1365/1992, samt
fogas till lagen nya 27 d och 27 e §, som följer:

Gällande lydelse

17 §

Kommun skall på nedan stadgat sätt ombesörja anordnandet av följande former av socialservice:

- 1) socialarbete,
- 2) rådgivning i uppfostrings- och familje-frågor,
- 3) hemservice,
- 4) boendeservice,
- 5) anstaltsvård,
- 6) familjevård och
- 7) stöd för närståendevård.

Föreslagen lydelse

17 §

Kommun skall på nedan stadgat sätt ombesörja anordnandet av följande former av socialservice:

- 1) socialarbete,
- 2) rådgivning i uppfostrings- och familje-frågor,
- 3) hemservice,
- 4) boendeservice,
- 5) anstaltsvård,
- 6) familjevård,
- 7) stöd för närståendevård och
- 8) *verksamhet i sysselsättningssyfte och arbetsverksamhet.*

27 d §

Med verksamhet i sysselsättningssyfte avses anordnande av särskilda rehabiliterings- och andra stödåtgärder för att främja en persons möjligheter att komma ut på den öppna arbetsmarknaden.

Verksamhet i sysselsättningssyfte anordnas för personer som på grund av handikapp, sjukdom eller någon annan motsvarande orsak under långa tider har särskilda svårigheter att klara de funktioner som hör till normal livsföring och som utöver arbetsförvaltningens tjänster och åtgärder behöver stödåtgärder enligt 1 mom. för att komma ut på den öppna arbetsmarknaden.

Skyddat arbete kan ordnas som ett led i verksamheten i sysselsättningssyfte. Vid skyddat arbete står arbetstagaren i ett anställningsförhållande som avses i 1 kap. 1 § arbetsavtalslagen (55/2001) till serviceproducenten.

Avtal om lönen för skyddat arbete får ingås genom ett kollektivavtal som avses i lagen om kollektivavtal (436/1946) och det skall iakttas utan hinder av 2 kap. 7 § arbetsavtalslagen.

Utöver i de fall som anges i 7 kap. arbetsavtalslagen har den som anordnar skyddat arbete rätt att säga upp arbetstagarens arbetsavtal när arbetstagaren inte är i behov av skyddat arbete på det sätt som avses i 2 mom.

27 e §

Med arbetsverksamhet avses verksamhet i syfte att bevara och främja en persons funktionsförmåga. Arbetsverksamhet anordnas för arbetsoförmögna personer som på grund av handikapp inte har förutsättningar att delta i skyddat arbete enligt 27 d § och som får sin huvudsakliga försörjning från förmåner på grund av sjukdom eller invaliditet.

Den som deltar i arbetsverksamhet står inte i ett anställningsförhållande som avses i 1 kap. 1 § arbetsavtalslagen till den som anordnar verksamheten eller till serviceproducenten.

På arbetsverksamhet tillämpas vad som

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

föreskrivs i lagen om skydd i arbete (299/1958) och lagen om unga arbetstagare (998/1993) samt i bestämmelser som utfärdats med stöd av dem. Den som anordnar arbetsverksamhet skall teckna en försäkring enligt 57 § 1 mom. lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948) för den som deltar i arbetsverksamheten. Som försäkringens årsarbetsförtjänst används minimiårsarbetsförtjänsten enligt 28 § 6 mom. lagen om olycksfallsförsäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

3.

Lag**om ändring av folkpensionslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i folkpensionslagen av den 8 juni 1956 (347/1956) 20 § 1 mom. 2 punkten underpunkt a, 22 § 4 och 5 mom., 39 § 4 mom. och 77 § 1 mom.,

av dessa lagrum 20 § 1 mom. 2 punkten underpunkt a, 22 § 4 och 5 mom. och 39 § 4 mom. sådana de lyder i lag 837/1998 samt 77 § 1 mom. sådant det lyder i lag 724/2001, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

I folkpension betalas

2) invaliditetspension:

a) till en arbetsförmögen person som inte har fyllt 65 år, till den som inte har fyllt 18 år likväl endast under de förutsättningar som anges i 39 § 4 mom.,

2) invaliditetspension:

a) till en arbetsförmögen person som inte har fyllt 65 år, till den som inte har fyllt 20 år likväl endast under de förutsättningar som anges i 39 § 4 mom.

22 §

Om en pensionstagare, i vars hälsotillstånd ingen väsentlig förändring inträffat och som uppbär i 1 mom. avsedd full invaliditetspension som beviljats tills vidare, börjar förvärvsarbete och han av detta arbete anses få en skälig utkomst, betalas inte pension för tiden i arbete, utan pensionen lämnas vilande. Med full invaliditetspension likställs en pension vars belopp avviker från beloppet av full pension av orsaker som följer av 25 b §. Sådana i 26 § avsedda

Om en pensionstagare, i vars hälsotillstånd ingen väsentlig förändring inträffat och som uppbär i 1 mom. avsedd full invaliditetspension som beviljats tills vidare, börjar förvärvsarbete och tjänar *588,66 euro eller mer i månaden*, får han inte pension för tiden i arbete, utan pensionen lämnas vilande. Med full invaliditetspension likställs en pension vars belopp avviker från beloppet av full pension av orsaker som följer av 25 b §. Sådana i 26 § avsedda familje- och

Gällande lydelse

familje- och försörjningspensioner som en person uppbär beaktas inte när det avgörs om han anses uppbära sådan full invaliditetspension som kan lämnas vilande. Pensionen kan lämnas vilande för en tid av minst sex och högst 24 månader.

Den vars invaliditetspension är vilande betraktas under denna tid inte som pensionstagare. Till en person vars pension har lämnats vilande enligt 4 mom. betalas för den tid pensionen är vilande sådant handikappbidrag som nämns i 2 § 3 mom. lagen om handikappbidrag (124/1988). Betalning av vilande pension börjar på nytt, förutsatt att arbetet har upphört eller förvärvsinkomsterna har minskat så att personen i fråga inte längre anses få en skäligen utkomst av sitt arbete. Om krav på betalning av en vilande pension inte har framställts i en anmälan till pensionsanstalten på begäran av pensionsanstalten före utgången av den tid som anges i 4 mom., anses det utan särskilt beslut att pensionen upphört.

Föreslagen lydelse

försörjningspensioner som en person uppbär beaktas inte när det avgörs om han anses uppbära sådan full invaliditetspension som kan lämnas vilande. Pensionen kan lämnas vilande för en tid av minst sex månader och högst fem år.

Den vars invaliditetspension är vilande betraktas under denna tid inte som pensionstagare. Till en person vars pension har lämnats vilande enligt 4 mom. betalas för den tid pensionen är vilande, dock för en tid av högst 24 månader, sådant handikappbidrag som nämns i 2 § 3 mom. lagen om handikappbidrag (124/1988). Betalning av vilande pension börjar på nytt, förutsatt att arbetet har upphört eller förvärvsinkomsterna har minskat så att personen i fråga har rätt att få invaliditetspension på nytt. Om krav på återupptagen betalning av en vilande pension inte har framställts i en anmälan till pensionsanstalten inom fem år efter att pensionen lämnades vilande, anses det utan särskilt beslut att pensionen upphört.

39 §

För den som inte fyllt 18 år uppkommer rätten till invaliditetspension tidigast vid ingången av månaden efter den under vilken hans rätt till rehabiliteringspenning enligt lagen om rehabiliteringspenning upphörde. Den vars rehabilitering fortsätter när han fyller 18 år har inte heller rätt till pension förrän rehabiliteringen eller betalningen av rehabiliteringspenning har upphört. Med avvikelse från vad som bestäms ovan kan pension dock beviljas en person som enligt utredningar inte anses ha möjligheter till yrkesinriktad rehabilitering eller vars yrkesinriktade rehabilitering har avbrutits eller upphört som resultatlös på grund av sjukdom.

För den som inte fyllt 20 år uppkommer rätten till invaliditetspension tidigast vid ingången av månaden efter den under vilken hans rätt till rehabiliteringspenning enligt lagen om rehabiliteringspenning upphörde. Den vars rehabilitering fortsätter när han fyller 20 år har inte heller rätt till pension förrän rehabiliteringen eller betalningen av rehabiliteringspenning har upphört. Med avvikelse från vad som bestäms ovan kan pension dock beviljas en person som enligt utredningar inte anses ha möjligheter till yrkesinriktad rehabilitering eller vars yrkesinriktade rehabilitering avbrutits eller upphört som resultatlös på grund av sjukdom.

77 §

De förmåner som föreskrivs i denna lag och grunderna för fastställande av dem binds vid förändringar i prisnivån på det

77 §

De förmåner som avses i denna lag och grunderna för fastställandet av dem binds vid förändringar i prisnivån på det sätt

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

sätt som bestäms i lagen om folkpensionsindex (456/2001).

som bestäms i lagen om folkpensionsindex (456/2001), *utom beloppet i 22 § 4 mom.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

4.

Lag

om ändring av 2 § lagen om handikappbidrag

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen den 5 februari 1988 om handikappbidrag (124/1988) 2 § 3 mom., sådant det lyder i lag 838/1998, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Om en person har lämnat sin folkpension vilande på det sätt som avses i 22 § 5 mom. folkpensionslagen betalas till honom, *med avvikelse från vad som bestäms ovan samt utan hinder av 1 § och 3 § 4 mom. i denna lag*, handikappbidrag till det belopp som anges i 2 § 1 mom. 1 punkten för den tid pensionen är vilande. Personen kan inte för samma tid få handikappbidrag enligt 2 § 1 mom.

Om en person har lämnat sin folkpension vilande på det sätt som avses i 22 § 5 mom. folkpensionslagen betalas till honom handikappbidrag till det belopp som anges i 1 mom. 1 punkten för den tid pensionen är vilande, *dock för en tid av högst 24 månader*. Personen kan inte för samma tid få handikappbidrag *på någon annan grund*.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.

6.

Lag**om ändring av 15 och 19 § sjukförsäkringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i sjukförsäkringslagen av den 4 juli 1963 (364/1963) 15 § 4 mom. och 19 § 6 mom.,
dessa lagrum sådana de lyder, 15 § 4 mom. i lag 19/1982 och 19 § 6 mom. i lag 350/1996,
som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

Dagpenning betalas högst till utgången av den kalendermånad under vilken den försäkrade fyller 65 år eller vilken omedelbart efterföljs av sådan månad vid vars ingång den försäkrade börjar uppbära *i folkpensionslagen avsedd* arbetslöshetspension eller *förtidspension enligt lagen om förtidspension för frontveteraner (13/82)*.

Dagpenning betalas högst till utgången av den kalendermånad under vilken den försäkrade fyller 65 år eller vilken omedelbart efterföljs av sådan månad vid vars ingång den försäkrade börjar uppbära arbetslöshetspension.

19 §

En försäkrad som åtnjuter *i folkpensionslagen stadgad* arbetslöshetspension eller som har rätt till invaliditetspension som beviljats med stöd av 22 § 1 mom. i nämnda lag, har inte rätt till dagpenning för den tid för vilken han har rätt till pensionen.

En försäkrad som åtnjuter arbetslöshetspension eller som har rätt till invaliditetspension som beviljats med stöd av 22 § 1 mom. *folkpensionslagen (347/1956)*, har inte rätt till dagpenning för den tid för vilken han har rätt till pensionen. *En försäkrad har dock rätt till dagpenning om han blir oförmögen att utföra det arbete som han utförde under pensioneringen omedelbart innan han blev arbetsoförmögen. Dagpenningens belopp räknas då ut på grundval av arbetsinkomsterna från detta arbete på det sätt som bestäms i 16 och 17 §.*

Denna lag träder i kraft den 1 april 2002.
